

স্বদেশ অধ্যয়ন

উচ্চতৰ মাধ্যমিক দ্বিতীয় বাৰ্ষিকৰ পাঠ্যপুথি

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

প্ৰথম প্ৰকাশ : ২০১৯

পুনৰ্মুদ্ৰণ : ২০২০

পুনৰ্মুদ্ৰণ : ২০২২

পুনৰ্মুদ্ৰণ : ২০২৩

মূল সংস্কৰণ-

© অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ, ২০১৯

মূল্য : ২১০.০০ টকা

মুদ্ৰণ : ৭০ জি এছ এম

বেটুপাত : ১৭০ জি এছ এম

প্ৰচ্ছদ : শ্ৰীৰাজ ডেকা

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ
সচিবৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত।

বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী-৭৮১০২১

ছপা : শৰাইঘাট ফটো টাইপছ প্ৰাঃ লিঃ
বামুণীমৈদাম, গুৱাহাটী-৭৮১০২১

সৰ্বস্বত্ব সংৰক্ষিত

- ❖ প্ৰকাশকৰ অনুমতি অবিহনে এই প্ৰকাশনৰ যিকোনো অংশৰ ছপা কৰা কাৰ্য অথবা ইলেকট্ৰনিক মাধ্যম, যান্ত্ৰিক মাধ্যম, ফটো প্ৰতিলিপি, ৰেকৰ্ডিং নাইবা আন কোনো উপায়েৰে পুনঃপ্ৰকাশৰ সহায়ত ইয়াৰ সংগ্ৰহকৰণ অথবা সংবৰ্ধন কৰাটো নিষিদ্ধ।
- ❖ এই কিতাপখনৰ বিক্ৰী এই চুক্তি সাপেক্ষে কৰা হৈছে যে প্ৰকাশকৰ আগতীয়া অনুমতি অবিহনে এই কিতাপখন ইয়াৰ নিজা বেটুপাত, 'বাইণ্ডিং'ৰ বাহিৰে অন্য কোনো প্ৰকাৰে ব্যৱসায় কৰিব, ভাৰা দিব, পুনৰ বিক্ৰী কৰিব নাইবা ধাৰলৈ দিব নোৱাৰিব।
- ❖ এই পুথিখনৰ উচিত মূল্য এই পৃষ্ঠাতে ছপা কৰিব লাগিব। ৰবৰৰ 'ষ্টাম্প', ষ্টিকাৰ মৰা বা অন্য কোনো প্ৰকাৰে অংকিত যিকোনো সংশোধিত মূল্যই অশুদ্ধ হ'ব আৰু বিবেচিত নহ'ব।

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ হকে
নমতা প্ৰকাশন, এচ.চি. গোস্বামী ৰোড,
পাণবজাৰ, গুৱাহাটী-১

পাঠ্যপুথি লেখক মণ্ডলী

ভূগোল ভাগ

ড° ভবেন চন্দ্র কলিতা

প্রাক্তন মুৰব্বী অধ্যাপক, ভূগোল বিভাগ
কটন বিশ্ববিদ্যালয়
(দ্বিতীয় আৰু চতুৰ্থ অধ্যায়)

ড° প্রদীপ শৰ্মা

অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপক, ভূগোল বিভাগ
কটন বিশ্ববিদ্যালয়
(প্ৰথম আৰু দশম অধ্যায়)

ড° ধ্ৰুৱজ্যোতি চহৰীয়া

সহযোগী অধ্যাপক, ভূগোল বিভাগ
গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
(তৃতীয় অধ্যায়)

বিনীতা দেৱী

অৱসৰপ্ৰাপ্ত অধ্যাপিকা
জালুকবাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়
(পঞ্চম অধ্যায়)

বুৰঞ্জী ভাগ

ড° গজেন্দ্ৰ অধিকাৰী

অধ্যক্ষ, দক্ষিণ কামৰূপ ছোৱালী মহাবিদ্যালয়
(সপ্তম অধ্যায়)

নবেন পাটগিৰি

সহযোগী অধ্যাপক, মুৰব্বী, ইতিহাস বিভাগ,
গুৱাহাটী মহাবিদ্যালয়
(ষষ্ঠ অধ্যায়)

ড° যতীন্দ্ৰনাথ কোঁৱৰ

সহযোগী অধ্যাপক, বুৰঞ্জী বিভাগ, টিংখাং মহাবিদ্যালয়
(তৃতীয় অধ্যায়)

ড° জ্যোৎস্না বৰুৱা

সহযোগী অধ্যাপিকা, ইতিহাস বিভাগ
লোকনায়ক অমিয় কুমাৰ দাস মহাবিদ্যালয়
(তৃতীয় অধ্যায়)

ড° বিমান হাজৰিকা

সহযোগী অধ্যাপক, মুৰব্বী, ইতিহাস বিভাগ, ধিং মহাবিদ্যালয়
(নৱম অধ্যায়)

সম্পাদনা

ভূগোল ভাগঃ

ড° ভবেন চন্দ্র কলিতা

প্রাক্তন মুৰব্বী অধ্যাপক, ভূগোল বিভাগ
কটন বিশ্ববিদ্যালয়

বুৰঞ্জী ভাগঃ

ড° ডম্বৰুধৰ নাথ

প্রাক্তন প্ৰাধ্যাপক, ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়
উপাচার্য, মাজুলী সাংস্কৃতিক বিশ্ববিদ্যালয়, অসম

সমন্বয়ক : অনুৰূপা চৌধুৰী

উপ-সচিব (শৈক্ষিক)

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

অধ্যক্ষৰ একাষাৰ

ইতিহাস প্ৰীতি এটা জীয়া জাতিৰ লক্ষণ। যি জাতিয়ে নিজৰ অতীত ইতিহাস নাজানে সেই জাতিয়ে বৰ্তমান নিৰ্মাণত নিজস্বতা পৰিত্যাগ কৰিব লগা হয় আৰু তেনে জাতিৰ ভৱিষ্যত থেৰুছিগা হয়। এয়োদশ শতিকাৰ আৰম্ভণিৰে পৰা এটা প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেদি অসমীয়া জাতি গঠনৰ কুছকাৰাজ আন্তৰিকতাৰে আৰম্ভ হৈছিল আৰু বহু ত্যাগৰ বিনিময়ত এটা শক্তিশালী অসমীয়া জাতি গঢ় লৈ উঠিছিল; যাক প্ৰবল পৰাক্ৰমী মোগল বাহিনীয়ে পৰাভূত কৰাটো দুৰৰে কথা বহু প্ৰশংসা কৰি উভতি-উলটি যাব লগা হৈছিল। সম্পূৰ্ণ স্বাৱলম্বী আছিল জাতিটো। একমাত্ৰ নিমখৰ বাহিৰে একো বস্তু বাহিৰৰ পৰা আনিব লগা নহৈছিল। নিমখৰ জোৰা মৰা হৈছিল খাৰ উদ্ভাৱন কৰি।

ইতিহাস অতি নিষ্ঠুৰ ই কাকো ক্ষমা নকৰে। অহৈতুক ধৰ্মীয় গোড়ামীৰ বোকোচাত উঠি আহিছিল বিদ্ৰোহ আৰু উল্লাসিক ব্যক্তিত্বৰ অহংকাৰে মাতি আনিছিল প্ৰায় স্বগোষ্ঠীয় আক্ৰমণ। দীৰ্ঘদিনীয়া মোৱামৰীয়া বিদ্ৰোহ আৰু মানৰ আক্ৰমণে নিমন্ত্ৰণ কৰি আনিলে ইংৰাজক। অসমত এশ এঘাৰ বছৰীয়া (১০ বছৰ লালবন্দী) ইংৰাজ শাসনে জাতিটোক প্ৰায় ধ্বংসৰ গৰাহলৈ ঠেলি দিলে। অন্যহাতে, স্বাধীনোত্তৰ আবেগ বিহীন অসমীয়াৰ শাসনত বছৰতে জাতিটো পৰমুখাপেক্ষী হৈ পৰিল।

ইতিহাসৰ সমান্তৰালভাবে ভৌগোলিক জ্ঞানৰ প্ৰয়োজনীয়তা অনস্বীকাৰ্য। ৰাজ্য তথা দেশখনৰ ভৌগোলিক অৱস্থান, প্ৰকৃতিৰ মেটমৰা সম্ভাৱ, জলবায়ু, জীৱ-জন্তু, নদ-নদী বিপুল সম্ভাৱনীয়তা, সাৰুৱা কেঁচা মাটিৰ গোল্ড, প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য, বিভিন্ন জাতি জনগোষ্ঠীৰ সমাহাৰে সৃষ্টি কৰা সংস্কৃতিৰ বৈভৱ-অনুভূত কৰিবলৈ ভূগোলৰ জ্ঞান লাগিব। ৰাজস্থান, উত্তৰ প্ৰদেশৰ হিচাপত ধৰিলে অসমৰ গোৰাটবোৰৰ উন্নয়ন অসম্ভৱ। সম্প্ৰতি, এনে হোৱাবোৰকে প্ৰত্যক্ষ কৰা হৈছে।

এই সকলোবোৰ দিশৰ পুঞ্জানুপুঞ্জ আলোচনা দুয়োটা বিভাগৰ বিদ্বৎ সমাজৰ লগত সমাপ্ত কৰি সদৌটিৰে সন্মতি সাপেক্ষে ‘স্বদেশ অধ্যয়ন’ নাম কৰণেৰে এটা বিষয়ৰ ওপৰত অধ্যয়নৰ প্ৰচেষ্টা হাতত লোৱা হৈছে। ইতিমধ্যে, অসমৰ ডিব্ৰুগড় আৰু গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়ে বিষয়টি মূল বিষয় (Major) হিচাপে অধ্যয়নতো অনুমতি প্ৰদান কৰিছে। বিগত বৰ্ষত উচ্চতৰ মাধ্যমিক প্ৰথম বৰ্ষৰ পাঠ্যপুথিখন প্ৰকাশ পোৱাৰ পাছত চলিত বৰ্ষত দ্বিতীয় বৰ্ষৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবে পাঠ্যপুথিখন যুগুত কৰা হৈছে। আমাৰ আশা - অসমৰ নতুন প্ৰজন্মই অসমৰ ইতিহাস আৰু ভূগোলৰ ওপৰত সম্যক জ্ঞান আহৰণ কৰি ৰাজ্যখনৰ সৰ্বাঙ্গীন উন্নতিত অৰিহণা যোগাবলৈ সক্ষম হ’ব আৰু এই পাঠ্যপুথিখনে শৈক্ষিক সমাজৰ নতুন দিশ উন্মোচিত কৰিব।

ড° দয়ানন্দ বৰগোহাঞি

অধ্যক্ষ

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

তাৰিখ : ১ জুন, ২০১৯

ভূমিকা

আমাৰ সমাজখন উন্নতিৰ দিশত সুচাৰুৰূপে চলি থকাৰ মূল চালিকা শক্তি হ'ল শিক্ষা। সময়ে সময়ে শিক্ষাৰ পাঠ্যক্ৰম নতুন ৰূপত যুগুত কৰাটো অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদৰ এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম। সেই মৰ্মে অসমৰ নৱ-প্ৰজন্মক ভূগোল আৰু বুৰঞ্জী বিষয় দুটা একত্ৰিত কৰি স্বদেশৰ বিষয়ে জনাৰ উপৰি প্ৰতিযোগিতামূলক পৰীক্ষা আদিতো সহায়ক হোৱাকৈ অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদে “স্বদেশ অধ্যয়ন” নামেৰে এটা নতুন বিষয় উচ্চতৰ মাধ্যমিক পাঠ্যক্ৰমত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছে। ইতিমধ্যে ইং ২০১৮-১৯ শিক্ষাবৰ্ষৰ উচ্চতৰ মাধ্যমিক প্ৰথম বৰ্ষৰ (একাদশ শ্ৰেণী) কলা শাখাৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে এই বিষয়টো অধ্যয়ন কৰিছে। এইবাৰ বিষয়টো দ্বিতীয় বৰ্ষৰ (২০১৯-২০ চনত) ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বাবেও আগবঢ়োৱা হৈছে।

ইয়াণ্ডাবু সন্ধিৰ সময়ৰ অসমৰ পৰা অসমত আঞ্চলিক দল গঠনলৈকে ইতিহাসৰ এক দীঘল পৰিক্ৰমা; কৃষক বিদ্ৰোহসমূহ, মধ্যযুগৰ পৰা এতিয়ালৈ অসমৰ অৰ্থনীতিৰ সৈতে জড়িত শিল্প উদ্যোগসমূহ; বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি গঠন প্ৰক্ৰিয়া তথা জনসংখ্যাৰ সমস্যা, ভাৰতৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক আন্দোলনৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত অসমৰ পৰিৱৰ্তনসমূহৰ সম্যক ধাৰণা এই পাঠ্যপুথিৰ জৰিয়তে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। লগতে ভৌগোলিক দিশত ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ, অসমৰ জনগাঁথনি, জৈৱ বৈচিত্ৰ্য, অসমৰ উদ্যোগ, সম্পদসমূহৰ সম্ভাৱনীয়তা, মানচিত্ৰৰ ধাৰণাও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে এই পাঠ্যপুথিখনত পাব।

যিকোনো বিষয়ৰ তাত্ত্বিক জ্ঞান লাভৰ সমান্তৰালকৈ ব্যৱহাৰিক জ্ঞান লাভ কৰিলে সেই জ্ঞান বেছি ফলপ্ৰসূ হয়। সেয়ে দ্বিতীয় বাৰ্ষিকৰ স্বদেশ অধ্যয়নৰ পাঠ্যক্ৰমত ৮০ নম্বৰ তত্ত্বৰ লগতে ২০ নম্বৰৰ প্ৰকল্প প্ৰস্তুত কৰিবলৈ দিয়া হৈছে; যাতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকল অধিক জ্ঞানলব্ধ হয়। ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ভূগোল আৰু বুৰঞ্জী দুয়োটা ভাগৰে প্ৰকল্প প্ৰস্তুত কৰিব।

শিক্ষা সংসদৰ মাননীয় অধ্যক্ষ ড° দয়ানন্দ বৰগোহাঞি মহোদয়ৰ একান্ত ইচ্ছা আৰু উদ্যোগত তথা শিক্ষা উপ-সচিব অনুৰূপা চৌধুৰীয়ে অশেষ কষ্ট কৰি সম্পাদনা সমিতিৰ মাননীয় সদস্যসকলৰ সহযোগত উক্ত পাঠ্যক্ৰমটি যুগুতাই দিয়াৰ লগতে দুয়োখন পাঠ্যপুথি প্ৰস্তুত কৰি উলিওৱাৰ বাবে সংশ্লিষ্ট সকলো পক্ষলৈ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

বিষয়গত কিবা ভুল-ভ্ৰান্তি থাকিলে শুভাকাংক্ষীসকলে পোনপটীয়াকৈ সচিব আৰু উপ-সচিব (শৈক্ষিক)ৰ লগত যোগাযোগ কৰিলে পৰৱৰ্তী সংস্কৰণত উক্ত ভুলসমূহ শুধৰোৱাৰ কাৰণে চেষ্টা কৰা হ'ব।

কমল গগৈ

সচিব

তাৰিখ : ১০ জুন, ২০১৯

অসম উচ্চতৰ মাধ্যমিক শিক্ষা সংসদ

ভাৰতীয় সংবিধান

প্ৰস্তাৱনা

“আমি ভাৰতৰ জনগণে ভাৰতক এখন সাৰ্বভৌম, সমাজবাদী, ধৰ্মনিৰপেক্ষ, লোকতান্ত্ৰিক গণৰাজ্য ৰূপে গঠন কৰিবলৈ, তথা ইয়াৰ সকলো নাগৰিকৰ বাবে, সামাজিক, অৰ্থনৈতিক আৰু ৰাজনৈতিক ন্যায়, চিন্তা, অভিব্যক্তি, বিশ্বাস, ধৰ্ম আৰু উপাসনাৰ স্বাধীনতা, প্ৰতিষ্ঠা আৰু সুযোগৰ সমতা লাভ কৰিবলৈ আৰু তেওঁলোকে সকলোৰে মাজত ব্যক্তিৰ মৰ্যাদা তথা জাতীয় ঐক্য আৰু সংহতি সুনিশ্চিতকাৰী ভ্ৰাতৃত্ব বৃদ্ধি কৰিবলৈ নিষ্ঠা সহকাৰে সংকল্প কৰি— আমাৰ এই সংবিধানসভাত আজি ১৯৪৯ চনৰ নবেম্বৰ মাহৰ ষষ্ঠবিংশ দিৱসত, ইয়াৰ দ্বাৰা এই সংবিধান গ্ৰহণ কৰিছোঁ, অধিনিয়মিত কৰিছোঁ আৰু নিজকে অৰ্পণ কৰিছোঁ।”

সূচীপত্ৰ

প্ৰথম ভাগ : ভূগোল

	পৃষ্ঠা
প্ৰথম অধ্যায় : উত্তৰ-পূব ভাৰতত অসম : পৰিৱেশ, ভূপ্ৰকৃতি, ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ, জলবায়ু, মাটি আৰু পৰস্পৰৰ সম্পৰ্ক	৩
দ্বিতীয় অধ্যায় : অসমৰ জনদৃশ্যপট — জন-গাঁথনি — জনপ্ৰব্ৰজন : সমস্যা আৰু সম্ভাৱনীয়তা	১৪
তৃতীয় অধ্যায় : জৈৱবৈচিত্ৰ্য — বৈচিত্ৰ্যৰ সূচক — অসমত জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ বৰ্তমানৰ অৱস্থা — সমস্যা আৰু সম্ভাৱনীয়তা — সংৰক্ষণৰ আৱশ্যকীয়তা — প্ৰদূষণ — বহনক্ষম উন্নয়ন	২৪
চতুৰ্থ অধ্যায় : অসমৰ অৰ্থনৈতিক গঠন আৰু সম্ভাৱনীয়তা — সম্পদৰ আধাৰ — যোগাযোগ — উদ্যোগ : সমস্যা আৰু সম্ভাৱনীয়তা	৩৯
পঞ্চম অধ্যায় : মানচিত্ৰ অধ্যয়ন আৰু ভৌগোলিক তথ্যৰ উপস্থাপন — মানচিত্ৰ — মানচিত্ৰৰ প্ৰস্তুতকৰণ — মানচিত্ৰৰ ইতিহাস — জৰীপ — দূৰ সংবেদন — ভৌগোলিক তথ্য ব্যৱস্থা	৫৯

দ্বিতীয় ভাগ : বুৰঞ্জী

ষষ্ঠ অধ্যায়	ঃ	অসমৰ ৰাজনৈতিক বিকাশ (১৮২৬-১৯৮৫)	৭৯
		— ইয়াণ্ডাবু সন্ধি ; পৰিক্ৰমা, চৰ্তাৱলী আৰু ফলাফল	
		— ঐতিহাসিক পৰিক্ৰমা : আহোম শাসনৰ অৱনতি	
		— ব্ৰিটিছ শাসন, ভাৰতৰ স্বাধীনতা সংগ্ৰাম আৰু অসম	
		— অসমত কৃষক বিদ্ৰোহ	
		— প্ৰাক-স্বাধীনতা কালৰ সামাজিক-ৰাজনৈতিক অনুষ্ঠান	
		— অসমত অসহযোগ আন্দোলন	
		— আইন অমান্য আন্দোলন	
		— অসমত ভাৰত ত্যাগ আন্দোলন	
		— স্বৰাজোত্তৰ ভাৰতীয় ৰাজনীতি আৰু অসম	
সপ্তম অধ্যায়	ঃ	অসমৰ জনসংখ্যা বিস্তাৰণ আৰু বিদেশী নাগৰিক প্ৰসঙ্গ	১২০
		— অসমলৈ বহিৰাগত আগমণৰ ৰূপৰেখা	
		— অসমৰ জনজীৱন আৰু সংস্কৃতিত অনুপ্ৰৱেশকাৰীৰ প্ৰভাৱ	
অষ্টম অধ্যায়	ঃ	(ক) প্ৰাক-ব্ৰিটিছ যুগৰ অসমৰ শিল্প-উদ্যোগ	১৩৭
		(খ) ব্ৰিটিছ যুগৰ অসমৰ শিল্প-উদ্যোগ	১৫১
		— জীৱন আৰু সংস্কৃতিত ঔদ্যোগিক বিকাশৰ প্ৰভাৱ	
নৱম অধ্যায়	ঃ	ভাৰতৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক আন্দোলন আৰু অসমৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱৰ্তনসমূহ	১৬৭
		— প্ৰাক উপনিবেশিক কালৰ অসমৰ পৰিৱেশ	
		— আহোম যুগৰ ভূমিনীতি, বন আৰু নদী সম্পৰ্কীয় আঁচনি	
		— ব্ৰিটিছৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক আঁচনি আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱ	
		— ১৯৪৭ চনৰ পৰৱৰ্তী কালৰ অসমৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱৰ্তন : কাৰণ, প্ৰকৃতি আৰু প্ৰভাৱ	
		— পাৰিপাৰ্শ্বিক সুৰক্ষা আৰু অসমৰ বেচৰকাৰী সংস্থা	

তৃতীয় ভাগ

দশম অধ্যায়	ঃ	প্ৰকল্প প্ৰস্তুত (ভূগোল আৰু বুৰঞ্জী)	১৯১
-------------	---	---	-----

পাঠ্যক্রমৰ সাৰাংশ (Syllabus)

প্ৰথম ভাগ : ভূগোল

	নম্বৰ	শ্ৰেণী
প্ৰথম অধ্যায় : উত্তৰ-পূব ভাৰতত অসম : পৰিৱেশ, ভূপ্ৰকৃতি, জলবায়ু, মাটি আৰু পৰস্পৰৰ সম্পৰ্ক	০৮	১৪
দ্বিতীয় অধ্যায় : অসমৰ জনদৃশ্যপট	০৮	১৪
তৃতীয় অধ্যায় : জৈৱবৈচিত্ৰ্য	০৮	১৪
চতুৰ্থ অধ্যায় : অসমৰ অৰ্থনৈতিক গঠন আৰু সম্ভাৱনীয়তা	০৮	১৪
পঞ্চম অধ্যায় : মানচিত্ৰ অধ্যয়ন আৰু ভৌগোলিক তথ্যৰ উপস্থাপন	০৮	১৪

দ্বিতীয় ভাগ : বুৰঞ্জী

ষষ্ঠ অধ্যায় : অসমৰ ৰাজনৈতিক বিকাশ (১৮২৬-১৯৮৫)	১২	২০
সপ্তম অধ্যায় : অসমৰ জনসংখ্যা বিস্ফোৰণ আৰু বিদেশী নাগৰিক প্ৰসঙ্গ	০৮	১৫
অষ্টম অধ্যায় : (ক) প্ৰাক-ব্ৰিটিছ যুগৰ অসমৰ শিল্প-উদ্যোগ (খ) ব্ৰিটিছ যুগৰ অসমৰ শিল্প-উদ্যোগ	১২	২০
নবম অধ্যায় : ভাৰতৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক আন্দোলন আৰু অসমৰ পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱৰ্তনসমূহ	০৮	১৫
মুঠ :		৮০
১৪০		
দশম অধ্যায় : প্ৰকল্প প্ৰস্তুত	ভূগোল ভাগ : বুৰঞ্জী ভাগ :	১০ ১০
মুঠ নম্বৰ :		১০০

নম্বৰ তালিকা

প্ৰথম ভাগ : ভূগোল — ৪০

দ্বিতীয় ভাগ : বুৰঞ্জী — ৪০

প্ৰকল্প প্ৰস্তুত — মুঠ ২০ (১০ + ১০)

প্রথম ভাগ

ভূগোল

